

VOGEL IN DE KIJKER

TEREKRUITER *Xenus cinereus* OP DE BEZINKINGSPUTTEN VAN TIENEN VAN 9 TOT 11 JUNI 2002

Zondag 9 juni, even voor de middag. Telefoon van Erwin Hoebrechts : “ Zeg waar zitten jullie? Der zit een Terek op de vijvers”. Nog geen twee minuten later zit ik samen met mijn broer in de auto, ‘full speed’ richting Tiense Bezinkingsputten. Voor we in Tienen aankomen, wordt de waarneming door Gerald Driessens, die ook door Erwin H. werd verwittigd, op de Vogellijn ingesproken en op de semafoon gezet. Toen we in Tienen aankwamen zat de vogel nog op de plaats waar Erwin H. hem had ontdekt. Dit was op een bezinkingsbekken dat vorig jaar was afgelaten, daarna was dichtgegroeid, voorbij winter terug was ondergelopen en nu opnieuw gedeeltelijk droog stond. Dit creëerde slikranden en plasjes tussen de afgestorven stengels van de oude vegetatie. Daar zat hij dan, de veertiende Terekruiter voor België. Er werden gauw enkele telefoontjes gedaan naar de vogelkijkers die regelmatige op de Bezinkingsputten komen en na een tijdje kwamen de eerste toegesneld. De vogel bleef tot in de schemer steeds op dezelfde vijver aanwezig. De eerste dag konden al een dertigtal mensen de vogel bekijken. De volgende twee dagen passeerde er nog heel wat volk om de Terek te bewonderen. Soms zat hij wat tussen de verdroogde stengels en was moeilijker vindbaar, maar over het algemeen liet hij zich goed bekijken. De vogel werd het laatst waargenomen op 11 juni rond 18.30 u. door Freek Verdonckt. Een half uurtje later werd de Terek door mezelf en E.H. niet meer teruggevonden. Het beest was blijkbaar gevlogen.

Voor zover ik weet werden er door Frederik Fluyt enkele digitale foto's gemaakt, maar spijtig genoeg van niet al te beste kwaliteit. Erwin H. kon de vogel op video vastleggen, maar ook dit leverde niet echt hoogstaande beelden op.

Beschrijving van de vogel te Tienen

Een Terekruiter is een zeer typische vogel en kan eigenlijk met geen enkele andere soort worden verward. Om de waarneming toch meer te detailleren en omdat ze te beoordelen is door het BAHC (Belgisch Avifaunistisch Homologatie Comité) werd een beschrijving gemaakt aan de hand van aantekeningen gemaakt door mezelf en aanvullingen van Erwin H. en Erwin Collaerts.

Het betrof hier een vogel in zomerkleed.

Grootte en bouw : Wat natuurlijk direct opviel was de lange, naar boven gebogen snavel. De poten waren relatief kort en gaven samen met het stompe achterlijf de vogel een gedrongen karakter. Wat betreft lichaamsbouw en grootte kwam hij het overeen met Oeverloper *Actitis hypoleucos* waar hij direct mee te vergelijken was. De grootte kwam overeen met de ook aanwezige Witgatjes *Tringa ochropus*. In de vlucht staken de tenen en de poten niet voorbij de staart uit.

Kop : Deze had dezelfde grijsbruine kleur als de rest van het lichaam. Er was een vage witte wenkbrauwstreep aanwezig die voorbij het oog nog amper zichtbaar was. Teugel donker.

Bovendelen : De volledige bovenkant had een grijsbruine kleur. Ook de stuit, bovenstaartdekveren en bovenstaart hadden dezelfde kleur. Over de schouders liep de typische donkere baan. Deze was soms niet al te goed zichtbaar.

Onderdelen : Onderstaartdekveren, anaalstreek en buik volledig wit. De borst was lichtgrijs heel fijn gestreept en dan vooral naar de rand toe. Het centrum van de borst was minder getekend. Basiskleur hier ook wit.

Vleugels : Opvallend was de vrij brede witte achterraand van de armpennen en de binnenste handpennen zoals bij een Tureluur *Tringa totanus*, maar dan iets minder markant. De armdekveren hadden zowat de kleur van de bovendelen. De handpennen en de vleugelboeg waren donkerder gekleurd. De ondervleugel was bleek.

Staart : Deze was redelijk kort en stak nauwelijks of niet voorbij de vleugelpunten uit. De kleur van de bovenstaart had dezelfde kleur als de rest van de bovendelen.

Naakte delen : De snavel was uitzonderlijk lang voor een steltloper van die grootte en vooral het tweede gedeelte ervan was opvallend naar boven gebogen. De snavel was over de ganse lengte donker. Enkel bij ideale lichtomstandigheden was te zien dat de basis van de snavel een iets blekere, geelachtige kleur vertoonde. De poten waren dan weer kort voor een ruit. Vooral het bovenbeen was kort. De kleur was vuilgeel. Doordat de vogel veel in het slijk foerageerde hingen de poten volledig vol modder en waren dan natuurlijk donker gekleurd. Het was enkel als de Terek even door een plasje liep en de modder werd afgespoeld dat de gele kleur van de poten zichtbaar werd.

Geluid : De vogel werd één keer vliegend waargenomen. Hij verdween toen even uit zicht om enkele minuten later terug in te vallen op zijn vertrouwde

plaats. Toen werd ook de roep gehoord. Het geluid was nogal scherp en snel en best te beschrijven als een “twit-twit-twit”.

Gedrag : De Terekruiter verbleef de drie dagen op zowat dezelfde plaats. Door E.C., V.F. en mezelf werd de vogel één keer vliegend waargenomen en dit op 10 juni. Hij vloog toen zonder enige aanleiding op en verdween volledig uit zicht in noordoostelijke richting. Na enkele minuten kwam hij al roepend terug aanvliegen en zette zich weer op zijn vertrouwde plaats.

De vogel foerageerde op een plas waar ook Oeverlopers en Witgatjes zaten, maar hij zocht tijdens het foerageren niet echt contact met de andere steltlopers en liep dan ook dikwijls alleen rond. Regelmatig zat hij ook te slapen en was dan al eens moeilijker vindbaar als hij zich tussen een iets dichtere begroeiing bevond. Opvallend was ook zijn snelle, energieke manier van foerageren.

Verspreiding en voorkomen

Terekruiters broeden over een zeer uitgestrekt gebied in het palearctische gebied. Het gebied strekt zich uit van het Oost-Siberië tot de Oekraïne en Noordwest-Rusland. Ze nestelen er hoofdzakelijk in de boreale taiga zone met uitlopers naar het noorden toe tot in de subantarctische toendra en naar het zuiden tot aan de grenzen van de centraal Russische steppegebieden. Zijn naam heeft de soort overigens te danken aan de Terek-rivier die in zijn broedgebied loopt.

Sinds half jaren '50 is er een westwaartse uitbreiding van het broedareaal aan de gang. Sinds 1957 broeden er Terekruiters in Finland. In 1980 waren er al een dertigtal broedparen. In Zweden zijn er t.e.m. 2002 128 Terekruiters waargenomen. Dit jaar was er daar voor het eerst een broedverdacht paar aanwezig aan de Botnische Golf. In 1967 had het enige broedgeval voor Noorwegen plaats in de Pasvik-vallei. T.e.m. 2001 waren er 21 waarnemingen. In Letland werd de eerste waarneming gedaan in 1980 in het oosten van het land in de buurt van grote visvijvers rond het Lubansmeer. Sindsdien broedden er 1 à 2 koppels, in 1993 zelfs vijf. De laatste jaren werden geen broedgevallen meer vastgesteld, maar dit heeft misschien meer te maken met het feit dat er te weinig gecontroleerd werd in de broedgebieden. Sinds de onafhankelijkheid van Letland is de viskwekerij danig veranderd en heel wat vijvers werden verlaten en de vogelkijkers hebben geen goed zicht meer over het voorkomen van de Terekruiter. In 2002 werden er zelfs geen waargenomen in de buurt van het Lubansmeer. Buiten deze plaats zijn er weinig waarnemingen in Letland. Dit jaar was er maar één waarneming aan de Letse kust.

Ook ging de soort iets meer zuidelijk broeden, nl. in de buurt van Kiev en Kanev. De westwaartse areaaluitbreiding zorgde er voor dat de soort vanaf de jaren '50 ook als dwaalgast in de rest van Europa verzeild raakte. Vanaf de

jaren '70 is er een opvallende stijging van het aantal waarnemingen in West-Europa.

Allereerst een overzicht van de door het BAHC aanvaarde waarnemingen in België.

- (1) 03 jun.1973 *Zandyliet* (A) 2de kj+
- (2) 22 jun.1978 "Kleiputten", *Snaaskerke* (W) 2de kj+ (ad. zomer)
- (3) 18-20, 24 mei 1981 Achterhaven, *Zeebrugge, Brugge/ Dudzele* (W) 2de kj+ (ad. zomer)
- (4) 17, 18 mei 1984 Achterhaven, *Zeebrugge, Brugge/ Dudzele* (W) 2de kj+ (ad. zomer)
- (5) 11 mei 1992 *Kallo/Doel* (O) 2de kj+ (ad. zomer)
- (6) 13 nov.1992 Molenplasje, *Uitkerke* (W) 1ste kj+
- (7) 25, 26 apr.1993 Bezinkingsputten, *Gaurain-Ramecroix* (H) 2e kj+ (ad. zomer)
- (8) 26-29 apr.1993 Bezinkingsputten, *Orroir* (H) 2de kj+ (ad. zomer)
- (9) 13-21 mei 1994 Bolveerput, *Semmerzake* (O) 2de kj+ (ad. zomer)
- (10) 23-25 mei 1998 noordelijk eiland, *Wintam, Bornem* (A) 2de kj+
- (11) 12 mei 1999 *Pulle* (A) 2de kj+
- (12) 27 mei 1999 *Doel* (O) 2de kj+
- (13) 12, 13 mei 2002 *Uitkerke* (W) 2de kj+ (ad. zomer)
- (14) 9-11 juni 2002 Bezinkingsputten *Tienen* (VIB) 2de kj+ (ad. zomer)

Er zijn ook 2 waarnemingen (van wellicht dezelfde vogel) niet onderzocht door het BAHC :

08 feb.1981 Souverein, Deinze (O)

15 feb.1981 Noorderwal, Deinze (O)

Wat vooral opvalt is dat de meeste waarnemingen in het voorjaar gebeuren. Mei en juni lijken de ideale maanden om Terekken waar te nemen. Er is tot op heden maar één najaarswaarneming in België. Ook uit de waarnemingen van de rest van Europa blijken de meeste vogels in het voorjaar te passeren.

In Groot-Brittannië werd de eerste waarneming gedaan in 1951. Sindsdien werden er bijna jaarlijks gezien met een maximum van 4 exemplaren in 1986. Tot en met 1996 waren er 47 waarnemingen in Groot-Brittannië.

De eerste Terek voor Ierland daarentegen liet op zich wachten tot augustus 1996.

In Nederland werd de eerste Terekruiter gezien in 1979. Tot en met 2000 werden er 19 waargenomen. Mei en juni nemen hiervan de helft voor hun rekening.

Wat volgt is een opsomming van de aantallen voor enkele andere landen tot ongeveer 1991 (tenzij anders vermeld) :

Frankrijk : +/- 35	Duitsland : +/- 35	Denemarken : 31 (2002)
Polen : 56 (2000)	Estland : 28	Oostenrijk : 5
Zwitserland : 4 (2002)	Hongarije : 9	Spanje : 3
Portugal : 2 (2002, eerste in 2000)		Tsjechië : 7 (2001)
Cyprus : nu bijna jaarlijks waargenomen.		

Overwinteren doen de Terekruiers in Zuidwest-, Zuid- en Oost-Afrika, het zuidoostelijke deel van het Arabisch Schiereiland en in Zuid-Azië over Indonesië tot Noord- en West-Australië. In Afrika en Zuidwest-Azië overwinteren minimum 44.000 ex., in Centraal-Azië waarschijnlijk 25.000 ex. en in Oost- en Zuidoost-Azië ongeveer 100.000 ex. In Australië overwinteren ongeveer 18.000 exemplaren.

Van Gunter de Smet kreeg ik de lijst van het BAHC, waarvoor dank. Om meer en recentere gegevens over Terekruiers in Europa te bekomen, deed ik een oproep via Eurobirdnet. Van volgende personen kreeg ik gegevens binnen waarvoor tevens dank : Bertil Johansson (Zweden), Tobias Roth (Zwitserland), Olaf Zeiske (Duitsland), Alf Tore Mjös (Noorwegen), Agris Celmins (Letland), Jeff Gordon (Cyprus), Dariusz Szlama (Polen) en Rafael Matias (Portugal) en Martin Vavrik (Tsjechië).

Peter Collaerts

Literatuur :

- *Rare birds in Britain and Ireland, A photographic record ; D. Cottridge, K. Vinicombe*
- *A Field Guide to the Rare Birds of Britain and Europe ; I. Lewington, P. Alström, P. Colston*
- *Zeldzame vogels van Nederland ; A. van den Berg, C.A.W. Bosman*
- *Handbook of the Birds of the World, Vol. 3 ; J. del Hoyo, A. Elliott, J. Sargatal*